

ks. Wojciech Misztal

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Mass media i czerpanie z wartości duchowych w świetle orędzia Pawła VI na VII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu

W 1973 roku, w związku z VII Światowym Dniem Środków Społecznego Przekazu¹, papież Paweł VI ogłosił orędzie *Środki społecznego przekazu oraz afirmacja i promocja wartości duchowych*². Nauczanie Pawła VI zasługuje na uwagę z wielu powodów. Urodził się on 26 września 1897 roku, został wybrany na papieża

¹ Do kwestii różnicy między polskim określeniem *Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* i włoskim *Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*, czyli do kwestii wskazania (lub nie) na instrumenty tego przekazu, przyjdzie jeszcze powrócić.

² Wł.: *Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Le comunicazioni sociali e l'affermazione e promozione dei valori spirituali*. W niniejszym opracowaniu wykorzystano tekst tego orędzia w języku włoskim udostępniony na www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19730501_vii-com-day_it.html (28.10.2011). Dalej orędzie to będzie wskazane jako: *Messaggio per la VII GMCS*. Umieszczony następnie numer wskazuje na kolejność akapitów w wykorzystanym wydaniu (w oryginale brak takiej numeracji). Na portalu Stolicy Apostolskiej orędzie jest udostępnione w językach: angielskim, hiszpańskim, portugalskim, włoskim, zob. www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/index_it.htm (21.10.2014). Wybór wersji włoskiej uzasadnia m.in. narodowość Pawła VI (to jego język ojczysty) oraz znaczenie, jakie język ten posiada, gdy chodzi o działalność Stolicy Apostolskiej. Nauczanie papieża Pawła VI jest dostępne m.in. w formie książkowej, zob. np. *Insegnamenti di Paolo VI*, t. 1–16, Città del Vaticano 1963–1979; *Orędzia papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. M. Lis, Częstochowa 2002. W „Acta Apostolicae Sedis” 65 (1973) orędzie zostało zamieszczone w wersji angielskiej (s. 335–338), jednak wprowadza je tytuł po łacinie. Podjęta tematyka mass mediów ze współczesnej perspektywy, czyli przykładowo w związku z obecnym rozwojem technologicznym oraz preferencjami co do sposobów przedstawiania i pozyskiwania

21 czerwca 1963 roku, zmarł 6 sierpnia 1978 roku, został beatyfikowany 19 października 2014 roku: daty te warto odnieść do sytuacji i procesów religijnych, kulturowych i technologicznych, które stały się środowiskiem życia ludzkości, licząc od końca XIX wieku do czasów współczesnych. Decyzja papieża Franciszka, by Paweł VI został beatyfikowany, to sposób wskazania go za wzór. W przypadku papieża Montiniego mamy do czynienia z ważnym dorobkiem intelektualnym. To ostatnie, jak i inne jego działania są związane z czynnikami powiązаныmi ze współcześnie dominującymi trendami etc., gdy chodzi o ludzkie myślenie i postępowanie, przemiany religijne i kulturowe, postęp technologiczny. W wygłoszonej w czasie mszy świętej beatyfikacyjnej homilii papież Franciszek mówił o wdzięczności względem Pawła VI za jego prorockie świadectwo miłości do Chrystusa i do Kościoła oraz że z wielkością tego papieża związana jest jego postawa w sytuacji, gdy dawała o sobie znać sekularyzacja – papież Montini „potrafił prowadzić z dalekowzroczną mądrością – a bywało, że samotnie – ster łodzi Piotrowej, nie tracąc nigdy radości i ufności w Panu”³. Jak dziś jednoznacznie widać, działania Pawła VI wpisują się w towarzyszenie przez chrześcijaństwo mass mediom na kolejnych etapach bardzo dynamicznego, wręcz niespodziewanego rozwoju w drugiej połowie XX wieku i pierwszych dziesięcioleciach trzeciego tysiąclecia, w moderowanie tego spotkania⁴. Dotyczy to m.in. relacji między czerpaniem z wartości duchowych i korzystaniem z mass mediów. W swej istocie jest to towarzyszenie ludzkości, człowiekowi.

Podstawowa przesłanka dotycząca także współczesności: związku z Bogiem

Paweł VI, co zrozumiałe, podchodzi do świata, w tym do kwestii środków społecznego przekazu, z perspektywy przywódcy religijnego i tym samym teo-

danych, uzasadnia wybór właśnie wersji cyfrowej udostępnionej oficjalnie w Internecie przez portal watykański.

³ Franciszek, *Santa Messa per la conclusione del Sinodo Straordinario sulla Famiglia e beatificazione del servo di Dio papa Paolo VI. Omelia*, Rzym, 19.10.2014, www2.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2014/documents/papa-francesco_20141019_omelia-chiusura-sinodo-beatificazione-paolo-vi.html (8.11.2014). Co do potrzeby lepszego zaznajomienia się w Polsce z nauczaniem Pawła VI na temat mediów zob. M. Lis, *Wprowadzenie*, [w:] *Orędzia papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, dz. cyt., s. 7.

⁴ Można tu wymienić np. właśnie papieskie orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Na ogólną liczbę 49 orędzi 12 ogłosił Paweł VI, 27 Jan Paweł II, 8 Benedykt XVI, 2 Franciszek (stan z 10.06.2015). Jan Paweł I nie zdążył ogłosić takiego orędzia.

loga. Jest świadomy, że w ten sposób zwraca uwagę na sprawy kluczowe⁵. Ukazuje on Boga jako absolutnego i dobrego, kochającego władcę zarówno świata nadprzyrodzonego, wartości duchowych, jak i świata doczesnego, w tym mediów. Bóg to Ten, który jest obecny i skutecznie działa. Są to działania ważne, korzystne dla człowieka. Szczególnymi beneficjentami są tu chrześcijaństwo, jednak w tym znaczeniu, że przez nich dobrodziejstwa udzielane przez Boga są dostępne także dla innych. Boże działanie ma charakter trynitarny. Jest ukierunkowane na bardzo głębokie zjednoczenie ludzi z Bogiem, włączenie ich w komuniję Trójcy Świętej. Zasadnicze jest w tym procesie przesłanie kierowane przez Boga do ludzi i, dalej, jego przyjęcie przez nich⁶. W takim razie życie, działania chrześcijan pracujących w sektorze mediów, jak też ich odbiorców, są w pewien sposób ogarnięte, przeniknięte przez oddziaływanie misterium trynitarnego, przez udział w nim. Przynajmniej takie możliwości zostały przez Boga dane. Realizowane w opisany sposób misterium miłości jest podarowane wszystkim i ma osiągnąć swą pełnię wraz z nowym stworzeniem, czyli eschatologicznym odnowieniem i udzieleniem pełni życia. Wtedy właśnie Boże ojcostwo będzie powszechnie uznane⁷. Bóg oświeca i prowadzi Kościół. Chrześcijaństwo jako dzieci Boga są przeznaczeni do życia wiecznego⁸. Zarazem w doczesności człowiek to istota poszukująca, niezaspokojona, do momentu aż spełni się w jego życiu wezwanie, plan Boży, czyli dopóki jego serce nie spocznie w Bogu, nie zacznie w pełni czerpać z misterium trynitarnego⁹. W realizacji tego dzieła poczesne miejsce przypada mediom jako narzędziu, którego ludzie mają starannie używać, by Bóg i w ten sposób komunikował się z nimi¹⁰. Istnienie i działalność środków społecznego przekazu jako umożliwiających propagowanie wartości duchowych w całej rozciągłości świata wpisuje się w pełne miłości i troski działanie Boga: „Boża opatrność szczerze zarezerwowała dla naszych czasów ten cud”¹¹.

Chrystus działa przez głoszenie Ewangelii, potwierdzając w ten sposób wartości duchowe oraz rozszerzając ich znaczenie i zastosowanie¹². Przez swe

⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 10 i 9.

⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9. Zob. W. Misztal, *Duchowość chrześcijan w świetle listów Pawłowych. Związki z Bogiem*, Kraków 2010, s. 61n, 240n (Myśl Teologiczna, 64).

⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3, 4.

⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

¹⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7.

¹¹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 5.

¹² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

życie, śmierć i zmartwychwstanie nadał On nowe znaczenie życiu każdego człowieka¹³ – czyli także ludzi współcześnie żyjących, w tym tworzących media i odbierających ich przesłanie. Człowiek to istota poszukująca, będąca w drodze: Chrystus ofiarowuje tu inspirację, prowadzi ku temu, co najlepsze, choć może wcześniej przez człowieka nieoczekiwane. Daje poznać właściwe ludziom powołanie i godność¹⁴. Głoszone przez Chrystusa przesłanie ożywia: media, stając się jego narzędziem, wpisują się w taką dobroczynną moc¹⁵. To przesłanie pociesza i podnosi na duchu¹⁶. Jest skierowane do „ubogich”: można rozumieć, że chodzi o wszystkich potrzebujących¹⁷. To przesłanie z woli Chrystusa ma docierać aż po krańce ziemi¹⁸. Na Chrystusa, także w związku z mediami, i można liczyć, i w Jego imię błogosławić¹⁹.

Wskazane powyżej wątki należą do klasycznych dla teologii katolickiej, dla postrzegania i zgłębiania przez nią rzeczywistości. Z tym, że Paweł VI odnosi je do współczesności, w tym do nowych technologii i do rozwijającego się przekazu medialnego. Współczesność wraz ze swymi osiągnięciami technologicznymi i światem mediów zostaje w ten sposób ukazana jako bardzo głęboko związana z Bogiem, z Jego łaską, zabezpieczana, przenikana i kształtowana przez Niego, skutecznie ogarnięta Jego miłością.

¹³ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

¹⁴ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

¹⁵ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 7.

¹⁶ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

¹⁷ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

¹⁸ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3. Za papieżem Franciszkiem, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, 24.01.2014, www2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20140124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (5.10.2014). Można tu mówić o logice towarzyszenia jako związanej także z mediami: „mając do wyboru Kościół poobijany, który wychodzi na ulice, i Kościół chory z powodu zamknięcia w kręgu własnych spraw, zdecydowanie wolę ten pierwszy. A chodzi o ulice, gdzie żyją ludzie, gdzie można do nich dotrzeć naprawdę i z czułością. Wśród tych dróg są również drogi cyfrowe, pełne ludzi, często zranionych: mężczyzn i kobiet szukających zbawienia lub nadziei. Również dzięki sieci przesłanie chrześcijańskie może docierać «aż po krańce ziemi» (Dz 1, 8). Otworzyć drzwi kościołów znaczy również otworzyć je na świat cyfrowy, zarówno po to, by ludzie wchodzili, niezależnie od tego, jakie są ich warunki życia, jak i po to, by Ewangelia mogła przekraczać próg świątyni i wychodzić wszystkim naprzeciw”. Zob. tamże.

¹⁹ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 10.

Człowiek: istota dynamiczna i społeczna

W omawianym orędziu osoba ludzka zajmuje poczesne miejsce. W pewnym sensie w ostatecznym rozrachunku Paweł VI zabiera tu głos, bo chce przyczynić się do jej pomyślności, uwzględniając pozytywne i negatywne oddziaływanie mediów²⁰. Społeczność ludzka jest postrzegana jako całość, która składa się z różnych jednostek. W przypadku ludzkości mamy więc do czynienia z rzeczywistością złożoną, wieloaspektową. Orędzie mówi ogólnie o człowieku, o każdym człowieku²¹, o ludzkości, o wszystkich²², o ludach i narodach²³, o świecie²⁴. Paweł VI zwraca uwagę na zjednoczenie ludzi w społeczności, którą jest Kościół²⁵. Wśród jego członków wyróżniają się postacie wybitne właśnie ze względu na walory duchowe. Paweł VI pisze w tym kontekście o męczennikach i ich naśladowcach²⁶ oraz o heroicznym świętych²⁷. Widoczne staranie o kompletność ujęcia przejawia się także w podejściu do osoby ludzkiej jako całości, jedności: papież pisze o całym człowieku²⁸. W grupie, którą stanowi ludzkość, Paweł VI wyróżnia ludzi dobrej woli²⁹ – przy czym nie chodzi wyłącznie o członków Kościoła katolickiego, ale o wszystkich ludzi dobrej woli z każdego kraju, czy też o wszystkich zatrudnionych w środkach społecznego przekazu profesjonalistów dobrej woli³⁰. Wśród ludzi dobrej woli została wskazana także kategoria ludzi młodych³¹. Paweł VI dostrzega też następującą grupę: wszystkich, którzy posługują się środkami przekazu, by afirmować wartości duchowe³².

Paweł VI daje wyraz poczuciu wspólnoty, bliskości z ludźmi. Są to więzy o charakterze rodzinnym, cechujące się szacunkiem. Adresaci to dla niego

²⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 6–7.

²¹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

²² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2; zob. też 9.

²³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

²⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7, 8. Nie jest jasne, czy określenie „świat” znaczy tu tyle co „ludzkość”. Jednak nawet gdyby nie były to synonimy, to świat jako zbiór bytów i tak zawiera w sobie ludzkość.

²⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 5.

²⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

²⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 5.

²⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

²⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 6.

³⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2, 7.

³¹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7.

³² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

czcigodni bracia, umiłowani synowie i córki³³. Składając się na ludzkość, tworzą oni Kościół, jak też inne istotne komórki życia społecznego, które są im właściwe, jak rodzina, społeczność medialna, grupy pokoleniowe³⁴. To ostatnie określenie uzmysławia, że ludzkość, Kościół, inne zbiorowości społeczne i każdy człowiek uczestniczą w zmianach nie tylko w przestrzeni, lecz także w czasie. Zaznacza się przy tym następowanie jednych po drugich, bycie dla innych, korzystanie z dorobku innych, odpowiedzialność za następnych. Osobie ludzkiej i zbiorowościom ludzkim właściwe są zmienność, dynamizm. Ich ważnym elementem są zmagania o człowieka, o świat: między dobrem i złem, pomyślnością i jej odwrotnością³⁵. Cechą ludzkości jest i to, że stale zaangażowana jest ona w poszukiwanie³⁶. Niestabilność i braki właściwe człowiekowi i ludzkości orędzie identyfikuje także, wskazując na chorych, ubogich i uciśnionych³⁷. Jednak zmienność nie utożsamia się z przemijaniem, degradacją, uleganiem negatywnym procesom. Możliwy i potrzebny jest rozwój w skali powszechnej i indywidualnej: narodów, każdego człowieka i całego człowieka³⁸. W ostatecznym rozrachunku ludzkie bycie w drodze związane jest z relacjami między człowiekiem i Bogiem: pomyślne przebycie marszruty utożsamia się tu ze zjednoczeniem z Bogiem³⁹.

Przynoszące ludziom szczęście związki papież postrzega jako dopełniające się przez chrześcijaństwo, przez wspólnotę kościelną. Mamy tu do czynienia z podstawowymi wartościami duchowymi. Ta wspólnota ma charakter rodzinny. Składają się na nią szanowani bracia, synowie, córki⁴⁰: w takim razie papieżowi przypada misja ojcowska. Jest to zarazem wspólnota bardzo otwarta. Cenna, ponieważ przyczyniająca się do ludzkiej pomyślności, otwartość to przyjmowanie innych w swe szeregi przez działalność apostołską⁴¹, jak też współpraca z nienależącymi do Kościoła⁴². Otwartość ma wymiar wertykalny

³³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, adres; to tutaj po raz pierwszy w orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w adresie zostały wprost wymienione kobiety; następnie uczyni to Jan Paweł II w orędziu z 1980.

³⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2, 7.

³⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2, 7.

³⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

³⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

³⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

³⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

⁴⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 1, 9.

⁴¹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

⁴² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7.

i horyzontalny. Dokonuje się jednoczenie z Bogiem na zasadach usynowienia⁴³. Papież w takim kontekście zwraca uwagę na katolików zaangażowanych w sektorze komunikacji społecznej: dzielenie się wartościami duchowymi, pomoc w spotkaniu z Bogiem w Chrystusie to zadanie wszystkich katolików, a w szczególności sposób tych pracujących w mediach⁴⁴.

Wartości duchowe: znaczenie

Określenia „duchowość” i dalej także „wartości duchowe” są różnie rozumiane⁴⁵. Przy czym wieloznaczność bardziej niż na ograniczenia ludzkiego języka wskazuje tu na bogactwo rzeczywistości, z którą człowiek ma do czynienia⁴⁶. Konteksty, w jakich w prezentowanym orędziu występuje określenie *valori spirituali* („wartości duchowe”), pokazują, że w ich przypadku mamy do czynienia z ważnym i pozytywnym składnikiem życia ludzkiego (do tego wątku przyjdzie jeszcze powrócić). Trzeba podkreślić, uwzględniając wskazany problem bogactwa znaczeń, że rzeczywistości określane za pomocą terminów typu „duchowość” i „wartości duchowe” są traktowane jako ważne i cieszą się znaczącym zainteresowaniem we współczesnym świecie, w warunkach niespotykanego wcześniej postępu nauki i rozwoju technologicznego – czyli w sytuacji, która nieraz prezentowana bywa jako pogłębiający się stan radykalnej sekularyzacji, przedstawianej nawet jako prawidłowy rozwój ludzkości⁴⁷. Przykładowo wyszukiwarka Google dla zapytania „duchowość” podała ok. 1,86 mln wyników⁴⁸, „duchowość chrześcijańska” – ok. 410 tys., „wartości duchowe” – ok. 825 tys., „spirituality” – 125 mln, „Christian spirituality” – 72,7 mln,

⁴³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

⁴⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7.

⁴⁵ Zob. np. C. A. Bernard, *Teologia spirituale*, wyd. III poszerzone, Cinisello Balsamo 1989, s. 19–68; Y. M.-J. Congar, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, *Duch Święty w „ekonomii”*. *Objawienie i doświadczenie Ducha*, tłum. A. Paygert, Warszawa 1995, s. 38 (Parakletos).

⁴⁶ Wskazany problem bynajmniej nie jest nowy. Stąd w podjęciu go przydatne mogą okazać się rozwiązania wypracowane dawniej i wprost odnoszące się do innej dziedziny: „Nie zawsze jest możliwe, albo jest zupełnie bezużyteczne przypisywać dokładną granicę jakiemuś terminowi. Najlepiej jest rozumieć każde sformułowanie z tą nieprecyzyznością, jaką w swym duchu miał św. Paweł. Brak precyzji jest znakiem bogactwa a nie ubóstwa: Paweł dostrzegał ogólnie wszystko, co wirtualnie zawierają pojęcia Duch i duchowy”. L. Cerfaux, *Le Christ dans la théologie de Saint Paul*, wyd. II, Paris 1954, s. 223 (Lectio Divina, 6).

⁴⁷ Zob. np. G. Risse, *Sekularyzacja*, [w:] *Leksykon religii*, red. H. Waldenfels, tłum. P. Pachciarek, Warszawa 1997, s. 432.

⁴⁸ Dane (odnoszące się do wszystkich haseł) na dzień 5.01.2015.

„spiritual values” – 12,4 mln wyników. Wskazuje się, że współcześnie mamy do czynienia z dużym zainteresowaniem tzw. nową duchowością oraz ze znaczącym jej wpływem⁴⁹. Także duchowość chrześcijańska w czasach cyfrowych cieszy się dużym zainteresowaniem. Przykładowo dla zapytania „duchowość chrześcijańska forum” wyszukiwarka Google podała ok. 225 tys. wyników⁵⁰ a dla „Christian spirituality forums” ok. 5,48 mln⁵¹. YouTube dla zapytania „duchowość chrześcijańska” proponuje ok. 2430 wyników (licząc jako pojedynczy wynik także odniesienia do zbiorów materiałów wideo)⁵² i dla „Christian spirituality” ok. 111 tys. (licząc jako pojedynczy wynik także odniesienia do zbiorów materiałów wideo)⁵³.

W przyjętym za punkt odniesienia tekście włoskim omawianego orędzia na 1319 słów określenie *valori spirituali* („wartości duchowe”) występuje 14 razy, czyli 1 raz na ok. 94 słowa, zaś rzeczownik *valori* („wartości”) 21 razy, czyli 1 raz na ok. 63 słowa, przymiotnik *spirituali* („duchowe”) pojawia się zawsze razem z terminem *valori*, czyli 14 razy, co daje 1 raz na ok. 94 słowa. Proporcjonalnie, jak pokazuje zestawienie z innymi terminami, określenia te występują często. Termin *Dio* („Bóg”) został użyty 8 razy, *Cristo* („Chrystus”) 3 razy, *Spirito* („Duch”) 1 raz, dokładniej ujmując jest to określenie *Spirito Santo* („Duch Święty”); *Chiesa* („Kościół”) 10 razy, *cattolici* („katolicy”) 1 raz, *cristiani* („chrześcijanie”) 2 razy, *cristiano* (w znaczeniu: „chrześcijanin”) 1 raz, *uomo* („człowiek”) 8 razy, *umanità* („ludzkość”) 2 razy, *comunicazioni sociali* („środki społecznego przekazu”) 10 razy, *strumenti* („narzędzia”) 3 razy. O wartościach duchowych może być mowa także wtedy, jeśli nie występuje określenie *valori spirituali*. I tak w numerze 3 orędzia Paweł VI sięga

⁴⁹ Zob. np. J. Mariański, *Sekularyzacja, desekularyzacja, nowa duchowość. Studium socjologiczne*, Kraków 2013, s. 148n.

⁵⁰ www.google.pl/#q=duchowo%C5%9B%C4%87+chrze%C5%9Bcija%C5%84ska++forum (11.01.2015).

⁵¹ www.google.pl/#q=christian+spirituality+forums (11.01.2015). Zob. też np. K. Burski, *Św. Paweł „obecny” w mediach*, [w:] *Święty Paweł i jego dzieło*, red. J. Miczyński, Lublin 2014, s. 75; M. Słomka, *W meandrach Internetu. Nowe media w doktrynie Kościoła katolickiego i w jego praktyce*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski” 2013 nr 2, s. 51. M. Młocka, A. Niewińska, *Kolejki do wakacji z modlitwą*, www.rp.pl/artukul/696813.html (14.03.2013); [b.a.], *Zaczyna brakować miejsc na... wakacyjne rekolekcje*, www.m.wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,117915,10059240,Zaczyna_brakowac_miejsc_na___wakacyjne_rekolekcje.html (14.03.2013).

⁵² www.youtube.com/results?search_query=duchowo%C5%9B%C4%87+chrze%C5%9Bcija%C5%84ska (26.05.2015).

⁵³ www.youtube.com/results?search_query=Christian+spirituality (26.05.2015).

po sformułowanie *questi valori* („te wartości”) a w numerze 7 *valori del messaggio vivificante di Cristo* („wartości dającego życie przesłania Chrystusowego”). Papież korzysta też z określeń *valori fondamentali della vita umana* („wartości fundamentalne życia ludzkiego”) i *valori durevoli* („wartości trwale”) ⁵⁴. Brak natomiast określeń typu *vita spirituale* („życie duchowe”) i rzeczownika *spiritualità* („duchowość”).

Według Pawła VI wartości duchowe łączą Boga i świat stworzony. Łączą ludzi mimo upływającego czasu: są tu cennym dziedzictwem przekazywanym w sztafecie pokoleń. Jednoczą jako wspólny skarb także osoby żyjące w tej samej epoce ⁵⁵. Przesłanie dotyczące wartości duchowych i przekazujące je jest bogate w znaczenia ⁵⁶. Od wieków ludzie szukają wartości duchowych ⁵⁷. Wartości duchowe wpływają na ludzkie postępowanie ⁵⁸. Przez ukierunkowanie na nie człowiek podejmuje wysiłek, by dojść do Absolutu i wyrazić swój związek ze Stworzycielem, „zwykle przez ofiarę i modlitwę” ⁵⁹. Jest to jak najbardziej pozytywny wpływ na losy świata doczesnego ⁶⁰. Wartości duchowe czynią życie godnym tego, by je przeżywać, by żyć ⁶¹. W każdej cywilizacji czy kręgu kulturowym żyją ludzie gotowi świadczyć o wartościach duchowych ⁶². Jak bardzo wartości duchowe mogą być zakorzenione w człowieku, dowodzi niezłomna wola, by umrzeć za swe przekonania ⁶³. Afirmacja wartości duchowych to podstawa do oddawania kultu religijnego ludziom ⁶⁴. Wartości duchowe to związki z Bogiem, składanie Mu ofiar, modlitwa, nadzieja na życie po śmierci, jak też sprawiedliwość, wolność, solidarność społeczna, miłość braterska, pokój w sercu ludzkim, w rodzinach, we wspólnocie ludzkiej. Wartości duchowe to prawda, dobro i piękno ⁶⁵. Wartości duchowe odpowiadają najwyższym aspiracjom poszczególnych osób, jak i całych

⁵⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 6.

⁵⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁵⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

⁵⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁵⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁵⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁶⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁶¹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁶² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁶³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁶⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁶⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

narodów⁶⁶. Są to wartości życia prawdziwie ludzkiego i dotyczą każdego człowieka i całego człowieka⁶⁷.

Od stuleci również Kościół uczestniczy w udostępnianiu wartości duchowych⁶⁸. Chrześcijanie są szczególnie odpowiedzialni za wartości duchowe. Ta odpowiedzialność ma na względzie dobro wszystkich i wiąże się z następującym procesem: Ewangelia potwierdziła wartości duchowe oraz „poszerzyła ich znaczenie i zastosowanie”⁶⁹. Dzieło Chrystusa to inspirowanie ludzi, by dążyli do najwyższych wartości. Mamy tu do czynienia z istotną nowością, postępem, którego sprawcą jest Chrystus. Paweł VI, wskazując na 1 J 3, 1 i 2 Kor 3, 3, ukazuje, że dzięki Chrystusowi ludzie są świadomi powołania do bycia dziećmi Bożymi i już bycia nimi dzięki Duchowi Świętemu⁷⁰. Istnieją wartości duchowe, które są szczególnie związane z chrześcijaństwem: powołanie do bycia i faktyczne bycie dziećmi Bożymi dzięki Chrystusowi w Duchu Świętym; miłość do Boga i miłość do człowieka, przebaczenie i pojednanie, starania o pokój, wyjście do ludzi nieznaną Chrystusa, troska o chorych i uciśnionych, głoszenie potrzebującym przynoszącej pociechę Ewangelii⁷¹. Składają się one na pozytywną wartość chrześcijaństwa dla świata. Dzielenie się tymi wartościami ze wszystkimi ludźmi, z woli Bożej, jest ważną częścią powołania Kościoła (papież powołuje się tu na Dz 1, 8 i Mt 28, 19)⁷². „Kościół [...] otrzymał mandat afirmowania wartości duchowych całego przesłania chrześcijańskiego” i w ciągu wieków tę misję realizuje⁷³. Na misję Kościoła składają się świadomość i potwierdzanie przez działania, że prawdziwy rozwój człowieka i narodów może mieć miejsce wyłącznie wtedy, gdy wartości duchowe są stawiane na należnym im wysokim miejscu⁷⁴. Wybitni chrześcijanie

⁶⁶ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁶⁷ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁶⁸ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁶⁹ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3. Podobnie w związku z mediami wypowiada się papież Franciszek: „Nie walczyliśmy w obronie przeszłości, ale pracujemy cierpliwie i ufnie nad budowaniem przyszłości we wszystkich środowiskach, w których na co dzień przebywamy”. Orędzie na XLIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości*, 23.01.2015, www2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20150123_messaggio-comunicazioni-sociali.html (25.01.2015).

⁷⁰ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁷¹ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁷² Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁷³ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

⁷⁴ Paweł VI, Messaggio per la VII GMCS, 3.

są pewni wartości duchowych, wierzą w nie⁷⁵. W każdym czasie chrześcijanie świadczyli o wartościach duchowych życiem i śmiercią⁷⁶.

Środki społecznego przekazu i wartości duchowe

Wartości duchowe nie są czymś fakultatywnym, dodatkowym. Świat ich potrzebuje, potrzebuje świadectwa o nich w ich różnych formach⁷⁷. Stąd obowiązek dbania o te wartości i przekazywania ich: spoczywa on na wszystkich, którzy użytkują przekaz społeczny⁷⁸. Jak to ujmuje Paweł VI, w przypadku obrazów, słowa drukowanego, barw, muzyki i (szerzej) dźwięków mamy do czynienia ze swoistym językiem⁷⁹. Ten język „musi ułatwiać rozpowszechnianie przesłania dotyczącego dobroci, piękna i prawdy” i wszystkich innych wartości duchowych⁸⁰. Środki społecznego przekazu – Paweł VI wymienia prasę, telewizję, kino, teatr i reklamę, jednak już samo orędzie, jak i właściwy mu kontekst historyczno-kulturowo-technologiczny ukierunkowują, by tę myśl odnieść do mediów jako takich⁸¹ – „muszą być w pełni wykorzystane w realizacji misji komunikowania świata tak bogatego w znaczenie przesłania”, które dotyczy wartości duchowych, zawiera je i przekazuje⁸².

Chrześcijan łączy powierzona im misja. Nawiązując do 1 P 3, 15, Paweł VI pisze, że każdy wyznawca Chrystusa – i odnosi się to także do czasów najnowsze- go postępu technologicznego – podobnie jak „bohaterscy święci jest zobowiązany świadczyć dobrym przykładem i ukazywać motywy nadziei, która w nim jest”⁸³. W prezentowanym orędziu papież zalicza nadzieję do cennych wartości duchowych⁸⁴. W rozumieniu chrześcijańskim dawanie świadectwa w swoim zasadniczym wymiarze jest staraniem, by inni przyjęli dobra, których świadectwo dotyczy⁸⁵. Powyższe wskazanie na naśladowanie świętych i dawanie świadectwa uzasadnia, by kultywowanie w swym życiu wartości duchowych

⁷⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁷⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4.

⁷⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

⁷⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

⁷⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

⁸⁰ Zob. Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8; zob. też 2.

⁸¹ Zob. Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, np. tytuł, 1, 9.

⁸² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 8.

⁸³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 5.

⁸⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 2.

⁸⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 4–5.

oraz dzielenie się nimi uznać za wyraz miłości, troski o pomyślność bliźnich. Z taką „ekonomią” związane są media, ich obecność, oddziaływanie i rozwój. Tytuł orędzia ujmuje to jako udział w afirmacji i promocji wartości duchowych. Nie mamy więc do czynienia z dążeniem do zachowania czy przywrócenia pewnego doskonałego *status quo*, lecz z podejściem dynamicznym, ukierunkowanym na rozwój, na coraz większą pomyślność. W takim razie jest to jednocześnie wskazanie, jak należy kształtować relacje między chrześcijaństwem i następującymi po sobie etapami nowoczesności, między chrześcijaństwem i obszarami nowych technologii i możliwości komunikowania.

Istnieje ważna, pozytywna zbieżność między wartościami duchowymi, mediami i chrześcijaństwem. Do istoty misji Kościoła należy afirmowanie i promowanie wartości duchowych⁸⁶. Wartości duchowe są i nadal mają być związane z mediami: przez afirmację i promocję⁸⁷. Orędzie pomaga zrozumieć funkcjonowanie tego związku. Środki społecznego przekazu są m.in. jednym z narzędzi ewangelizacji⁸⁸. W rozumieniu chrześcijańskim świat posiada cel, którym jest wieczna pełnia życia. Jego realizacja to zapewnienie mu pełnej pomyślności. Ewangelizacja jest zasadniczym narzędziem na drodze do osiągnięcia tego celu (zob. np. Mk 16, 15–16). W doczesności ludzie poszukują⁸⁹. Przez afirmację i promocję wartości duchowych, czyli tego, co od początku swego istnienia chrześcijaństwo stara się kultywować i przekazywać, nowoczesne środki społecznego przekazu „przyczyniają się do przygotowania dnia nowego stworzenia, kiedy to ojcostwo Boga będzie powszechnie rozpoznane i zakrólują braterstwo, sprawiedliwość i pokój”⁹⁰. W przytoczonych słowach Paweł VI nawiązuje do interesującego i raczej mało znanego rozumienia przyszłości eschatologicznej i przejścia do niej. Rozpowszechnione jest przekonanie, że według chrześcijaństwa jest to koniec świata. Tymczasem sformułowanie „nowe stworzenie” wskazuje nie na unicestwienie wszystkiego, lecz na odnowienie

⁸⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁸⁷ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, tytuł, 1.

⁸⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁸⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁹⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9. Podobnie o mediach, ukazując je jako Boże dobroczynne narzędzie, pisze Jan Paweł II: „Wielkie są obecnie możliwości, jakie ofiarowują środki społecznego przekazu. Kościół rozpoznaje w nich znak Bożego dzieła stworzenia i odkupienia, które człowiek musi kontynuować” (Jan Paweł II, *Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, 15.04.1985, www2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_15041985_world-communications-day.html (28.10.2011), 6).

i rozkwit zbawionych stworzeń. Mamy tutaj rozumienie, że zbawienie wieczne nie polega na przywróceniu choćby najlepszego wcześniejszego *status quo*, lecz na przewyższeniu tej pomyślności, jaka była właściwa stworzeniu przed wtargnięciem w dzieje zła i grzechu⁹¹. Realizacja tego dzieła nie słabnie wraz z rozwojem nauki, techniki, cywilizacji.

Jedną z najbardziej opatrnościowych zdobyczy naszych czasów [...] jest postęp technologiczny i wielki krok naprzód uczyniony przez komunikację społeczną. Dzisiaj jak nigdy dotąd wartości duchowe mogą być afirmowane i rozpowszechniane od jednego krańca ziemi po drugi. Opatrzność boska szczerze zarezerwowała dla naszej epoki ten cud⁹².

Uzasadniona jest więc wdzięczność: „niech wyrazy naszej wdzięczności dotrą do wszystkich ludzi dobrej woli, którzy podejmują wysiłki, by do tego [tzn. do przygotowania dnia nowego stworzenia – przyp. W. M.] się przyczynić”⁹³. Papińska wdzięczność w sposób szczególny dotyczy tu kobiet i mężczyzn należących do Kościoła: nie chodzi wyłącznie o duchownych. „W szczególny sposób dziękujemy naszym synom i naszym córkom z Kościoła katolickiego, którzy za pośrednictwem szczególnie skutecznego posługiwania się społecznym przekazem – i ze szczególnym oddaniem temu apostołatowi – współpracują z nami w upowszechnianiu Ewangelii”⁹⁴. W porządku łaski, w porządku potencjału czynienia dobra płeć różnicuje, ale nie dyskryminuje.

Tak rozwijający się proces potrzebuje dalszego ludzkiego zaangażowania na zasadzie współdziałania z Bogiem. Dzień nowego stworzenia, jak pisze Paweł VI, sytuuje się w przyszłości i należy uczestniczyć w przygotowaniu go⁹⁵. Na to ostatnie składają się nie tylko elementy pozytywne, jak np. wskazane już możliwości dane przez nowe technologie medialne. Pojawiają się też przeszkody: są one związane m.in. z mediami i ze stosunkiem do wartości duchowych. Paweł VI ujmuje sytuację następująco:

⁹¹ Szerzej na ten temat zob. J. R. Levison, *Creation and New Creation*, [w:] *Dictionary of Paul and his Letters*, ed. G. F. Hawthorne et al., Downers Grove–Leicester 1993, s. 189–190.

⁹² Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 5.

⁹³ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁹⁴ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁹⁵ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9; zob. Jan Paweł II, *Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali* *Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, dz. cyt., 6.

Zwracamy się to nich wszystkich [tzn. do wszystkich ludzi dobrej woli na świecie – przyp. W. M.], by ponawiali swe zaangażowanie na rzecz przekształcania środków społecznego przekazu w płonące pochodnie i potężne wskazujące drogę światła, które będą oświetlać wiodący ku jednemu prawdziwemu szczęściu⁹⁶.

Papież zwraca uwagę na niebezpieczeństwa: w sumie jednak orędzie podkreśla, że przewaga jest po stronie Boga i tym samym dobra⁹⁷. Także w przypadku ostrzeżenia przed niebezpieczeństwem spojrzenie jest szerokie: troska o dobro ma charakter powszechny, łączy jako podstawowa zasada. Paweł VI pisze, że zaniepokojeni są ludzie dobrej woli, a więc nie tylko chrześcijanie⁹⁸. Niepokoją się m.in. dlatego, że środki społecznego przekazu są „często wykorzystywane, by negować lub deformować podstawowe wartości życia ludzkiego oraz karmić niezgodę i niegodziwość [...]. Dobrze znane są nadużycia i bolączki, które z tego wynikają. Szerzenie fałszywych ideologii i nadmiernej troski o dobra czysto materialne odwracają od prawdziwej mądrości i wartości trwałych”⁹⁹. Poruszony problem można określić mianem kwestii antywartości duchowych i zagrożeń z nimi związanych.

Tytułem zaproszenia do dalszej refleksji nad proponowaną przez Pawła VI wizją związków między środkami społecznego przekazu i wartościami duchowymi należy wskazać także na następujący wątek. W analizowanym orędziu papież pisze, że dzięki Chrystusowi ludzie są świadomi swego powołania do godności dzieci Bożych i że już są nimi dzięki Duchowi Świętemu. Chrześcijańskie wartości duchowe są więc szczytem: osiągalnym faktycznie dzięki współpracy człowieka z Bogiem. W tekście włoskim mamy tu słowa „nella comunicazione dello Spirito Santo”¹⁰⁰; można więc rozumieć, że wskazany proces zostaje zrealizowany „w komunikowaniu Ducha Świętego” i (lub) „w komunikowaniu się Ducha Świętego”. Środki społecznego przekazu to „mezzi di comunicazione sociale”, czyli tłumacząc jak najdokładniej, „środki komunikowania społecznego” i (lub) „środki komunikowania się społecznego”, zaś obchodzony corocznie w Kościele katolickim dzień im poświęcony to „Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali”, czyli w możliwie najdokładniejszym tłumaczeniu „Światowy Dzień Środków Komunikowania

⁹⁶ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 7.

⁹⁷ Np. Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 9.

⁹⁸ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 6, zob. też 9.

⁹⁹ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 6.

¹⁰⁰ Paweł VI, *Messaggio per la VII GMCS*, 3.

Społecznego” i (lub) „Światowy Dzień Środków Komunikowania się Społecznego”¹⁰¹. Słownik języka włoskiego *Il nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli* (z 1991 roku) dla terminu *comunicazione* podaje też znaczenie *comunione eucaristica* („komunia eucharystyczna”), klasyfikując je jako językowo archaiczne, przestarzałe¹⁰². Być może w czasach Pawła VI terminologia włoska mogła bardziej wskazywać na związki między środkami społecznego przekazu i *sacrum*, a dokładniej działaniem Ducha Świętego niż na obecnym etapie rozwoju tego języka. Zaś współczesny odbiorca orędzia *Środki społecznego przekazu oraz afirmacja i promocja wartości duchowych*, dla którego włoski nie jest językiem ojczystym, w ogóle może nie zdać sobie sprawy z takiego przesłania.

Niedawno papież Franciszek następująco przedstawił relacje między chrześcijaństwem i mass mediami:

Ważna jest czujność i obecność Kościoła w świecie komunikacji, aby rozmawiać ze współczesnym człowiekiem i prowadzić go na spotkanie z Chrystusem: Kościół towarzyszący w drodze potrafi wyruszyć z każdym. [...] rewolucja środków przekazu i informacji jest wielkim i ekscytującym wyzwaniem, wymagającym nowej energii i nowej wyobraźni, by przekazywać innym piękno Boga¹⁰³.

Przed prawie półwieczem w orędziu *Środki społecznego przekazu oraz afirmacja i promocja wartości duchowych* bł. Paweł VI pisał o aktualności wartości duchowych, duchowości chrześcijańskiej, o konieczności i pomocności jej istnienia w rozwijającym się nowoczesnym świecie, w tym obszarach związanych

¹⁰¹ Zob. np. tytuł w: Paweł VI, *Messaggio per la I Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali I mezzi di comunicazione sociale*, 1.05.1967, www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19670507_i-com-day_it.html (28.10.2011). W j. polskim przyjęła się nazwa *Dzień środków społecznego przekazu*. Na tytuł nadany omawianemu orędziu w „Acta Apostolicae Sedis” 65 (1973), s. 335, składają się m.in. słowa: „die recurrente recto instrumentorum communicationis socialis usus provehendo”. Rozwiązanie polskie nie jest odosobnione i doprecyzowuje znaczenie.

¹⁰² *Il nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli*, a cura di M. Dogliotti, wyd. XI, Bologna 1991, s. 417.

¹⁰³ Franciszek, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, 24.01.2014, dz. cyt.

z mediami. Nawet pobieżna analiza rozwoju wydarzeń, które zawierają się między opublikowaniem tego orędzia a połową drugiej dekady obecnego stulecia, pokazuje, że przemyślenia Pawła VI są przydatne i nie straciły na aktualności. Nasuwa się też pytanie, czy w pełni zostały wykorzystane. Pod koniec ubiegłego wieku Jan Paweł II sformułował następującą diagnozę: „«Areopag» ten [tzn. mass media – przyp. W. M.] został, być może, nieco zaniedbany. Na ogół uprzywilejowane bywają inne narzędzia ewangelicznego przepowiadania i formacji, podczas gdy środki społecznego przekazu pozostawia się inicjatywie jednostek czy małych grup, a do programu duszpasterskiego wchodzi one tylko drugorzędnie”¹⁰⁴.

ABSTRAKT

Mass media i czerpanie z wartości duchowych w świetle orędzia Pawła VI na VII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu

W 1973 roku, w związku z VII Światowym Dniem Środków Społecznego Przekazu, papież Paweł VI ogłosił orędzie *Środki społecznego przekazu oraz afirmacja i promocja wartości duchowych*. Artykuł prezentuje, jak w dokumencie rozumiana jest relacja między mass mediami i czerpaniem z wartości duchowych. Zwrócono uwagę na następujące zagadnienia: 1) także w czasach dynamicznego rozwoju technologicznego podstawowymi dla człowieka i świata są związki z Bogiem; to od tych związków zależy ich pomyślność; 2) ukazano człowieka jako istotę dynamiczną, jako protagonistę wielorakich relacji; 3) wskazano na pojmowanie wartości duchowych jako posiadających ważne, pozytywne znaczenie także współcześnie; 4) wskazano na rozumienie wybranych relacji między mediami i wartościami duchowymi oraz pozytywne znaczenie tych związków współcześnie i w przyszłości.

SŁOWA KLUCZOWE

chrześcijaństwo, duchowość, Kościół katolicki, mass media, papież Paweł VI, życie społeczne

¹⁰⁴ Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio*, 7.12.1990 www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio_pl.html (22.11.2013), 37.

ABSTRACT

The mass media and the drawing from the spiritual values according to the message for the VII World Social Communications Day

In 1973, for the VII World Social Communications Day, pope Paul VI proclaimed the message *The mass media and the affirmation and promotion of spiritual values*. The article presents the relations between mass media and the drawing from the spiritual values. Attention was drawn to the following issues: 1) in times of the dynamic technological development essential for the human being and the world are relations with God; of these compounds depends their prosperity; 2) the human person and the world are dynamic protagonist of multiple relationships; 3) the spiritual values as having important positive significance also today; 4) understanding of the relations between the media and the spiritual values and positive significance of these compounds today and in the future.

KEYWORDS

christianity, Catholic Church, mass media, pope Paul VI, social life, spirituality

BIBLIOGRAFIA

- [b.a.], *Zaczyna brakować miejsc na... wakacyjne rekolekcje*, www.m.wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,117915,10059240,Zaczyna_brakowac_miejsc_na____wakacyjne_rekolekcje.html (14.03.2013).
- Bernard C. A., *Teologia spirituale*, wyd. III poszerzone, Cinisello Balsamo 1989.
- Burski K., *Św. Paweł „obecny” w mediach*, [w:] *Święty Paweł i jego dzieło*, red. J. Mieczyski, Lublin 2014, s. 75–97.
- Cerfaux L., *Le Christ dans la théologie de Saint Paul*, wyd. II, Paris 1954 (Lectio Divina, 6).
- Congar Y. M.-J., *Wierzę w Ducha Świętego*, t. I, *Duch Święty w „ekonomii”*. *Objawienie i doświadczenie Ducha*, tłum. A. Paygert, Warszawa 1995 (Parakletos).
- Franciszek, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, 24.01.2014, www2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20140124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (5.10.2014).
- Franciszek, Orędzie na XLIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości*, 23.01.2015, www2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20150123_messaggio-comunicazioni-sociali.html (25.01.2015).

- Franciszek, *Santa Messa per la conclusione del Sinodo Straordinario sulla Famiglia e beatificazione del servo di Dio papa Paolo VI. Omelia*, Rzym, 19.10.2014, www2.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2014/documents/papa-francesco_20141019_omelia-chiusura-sinodo-beatificazione-paolo-vi.html (8.11.2014).
- Il nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli*, a cura di M. Dogliotti, wyd. XI, Bologna 1991.
- Insegnamenti di Paolo VI*, t. 1–16, Città del Vaticano 1963–1979.
- Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio*, 7.12.1990, www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio_pl.html (22.11.2013).
- Jan Paweł II, Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, 15.04.1985, www2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_15041985_world-communications-day.html (28.10.2011).
- Levison J. R., *Creation and New Creation*, [w:] *Dictionary of Paul and his Letters*, ed. G. F. Hawthorne et al., Downers Grove–Leicester 1993, s. 189–190.
- Lis M., *Wprowadzenie*, [w:] *Orędzia papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. M. Lis, Częstochowa 2002, s. 7–9.
- Mariański J., *Sekularyzacja, desekularyzacja, nowa duchowość. Studium socjologiczne*, Kraków 2013.
- Misztal W., *Duchowość chrześcijan w świetle listów Pawłowych. Związki z Bogiem*, Kraków 2010 (Myśl Teologiczna, 64).
- Młocka M., Niewińska A., *Kolejki do wakacji z modlitwą*, www.rp.pl/artykul/696813.html (14.03.2013).
- Orędzia papieskie na światowe Dni Komunikacji Społecznej*, red. M. Lis, Częstochowa 2002.
- Paweł VI, Messaggio per la I Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I mezzi di comunicazione sociale*, 1.05.1967, www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19670507_i-com-day_it.html (28.10.2011).
- Paweł VI, Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali e l'affermazione e promozione dei valori spirituali*, 1.05.1973, www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19730501_vii-com-day_it.html (28.10.2011).
- Risse G., *Sekularyzacja*, [w:] *Leksykon religii*, red. H. Waldenfels, tłum. P. Pachciarek, Warszawa 1997, s. 431–432.
- Słomka M., *W meandrach Internetu. Nowe media w doktrynie Kościoła katolickiego i w jego praktyce*, „Naukowy Przegląd Dziennikarski” 2013 nr 2, s. 49–54.